

DILEME ZMS

O mladinski organizaciji in o mladini se je dosti pisalo. Predvsem o mladini, pojmu, ki predstavlja mnogo bogatejši spekter družbenih silnic, kot pa je to mogoče zajeti s pojmom mladinske organizacije. Čeprav je razlika objektivno pogojena, gre vendarle še za nekaj drugega: družbene vsebine pojmov mladinske organizacije in mladine niso bile nikoli tako močno razklane kot danes.

Ta ugotovitev je deloma razvidna iz tez za drugo republiško konferenco Zveze mladine Slovenije. Kje so vzroki za tako stanje? V tem, da je bila mladinska organizacija preveč »sindikalistična« ali nasprotno, preveč splošna, abstraktno politična? Ali je Zveza mladine avtonomna organizacija, ali pa se le mehanično prilagaja deklaracijam ostalih družbeno političnih subjektov, predvsem SZDLJ in ZKJ?

Teze iz množice teh vprašanj ne izluščijo bistveno novih elementov, ki bi omogočali dejansko in v praksi empirično preverljivo preraščanje političnega v ZMS v samoupravno. Teze dajo slutiti, da praksa prerašča obstoječo organizacijsko in vsebinsko delovanje organizacije. Sledi ugotovitev, ... »bo potrebno ZM organizacijsko in vsebinsko prirediti našim sedanjim družbenim pogojem«.

Kakšni so ti pogoji? Bojim se, da se bomo znova oprijemali subjektivno ugotovljenih razmer in pozabljali na osnovno poslanstvo nekega družbeno političnega subjekta, na revolucioniranje sedanjih družbenih pogojev.

ZM mora sestavljati asociacijo enakopravnih, zavestnih subjektov, kjer član izgubi lastnosti političnega objekta, obogati pa se s pravico upravljanja lastne dejavnosti. Ta ugotovitev, ki sem jo zapisal, pa je v očitnem nasprotju z nekaterimi »prosvetlensko« in »vzgojno« obarvanimi tezami, ki še vedno predpostavljajo politične objekte: »Mladim moramo jasneje pokazati vizijo bodoče družbe...«, idejno vzgojno delo z mladimi, tolmačenje bistva naše revolucije...« Vprašam se z zanimkom in dobim odgovor »mi«. Mi, je to vodstvo? Praksa in organizacijska struktura v Zvezi mladine odgovarja pritrdilno.

Organizacijska struktura mora biti mobilna in v stalni odvisnosti od značaja dela in problemske situacije. Ena največjih nevarnosti je v precenjevanju in absolutiziranju organizacijske strukture. Kaj se dogaja s politiko in realizacijo ideje? Revolucionarni smoter se utaplja v smotru posebne plasti, »preceňuje se pomen organizacijskega momenta v političnem boju«, politična vprašanja se omejuje na tehnična vprašanja. Krepitev organizacije kot samostojni smoter prihaja v nasprotje z revolucionarnimi smotri, zavorlo katerih je bila organizacija ustanovljena (N. Pašič: Socializem 3, Družbeni pogoji za razvoj marksistične politične znanosti).

Nadaljnja organizacijska izgradnja ne more izhajati iz mehanične sinteze vseh družbenih procesov. Nasprotno: izhajati je iz specifične dela mladinske organizacije, ki se skozi družbo omišlja na takšen ali drugačen konkreten način. Pri prilagajanju in preseganju prakse se mladinska organizacija nenehno sooča s smislom in uspešnostjo njenega delovanja, torej delovanje, ki na določeni stopnji družbenega razvoja materializira mladinsko zavestno aktivnost in večinsko opredelitev. Le v razmerah ustvarjalne odvisnosti med organizacijsko strukturo in družbeno prakso je mogoče izvajati zgodovinski kontinuitetum neke organizacije.

S tem, ko se zavzemam za vzpostavitev družbenega značaja tudi na nivoju mladinske specifične dela, se srečujemo s problemom učinkovitosti organizirane dejavnosti. Zdi se, da bodo mladi vedno manj zadovoljni z učinkom »nasploha«. Perspektive mladine so pogojene tako v današnjih kot v jutrišnjih razmerah. Mladi, pa ne samo mladi, se nočejo prepuščati slepemu in stihijnemu delovanju tržnih zakonitosti, ki bodo v končni konsekvenci (5, 10 let?) povzročili pravilno vrednotenje strokovne sile, pravičnejšo delitev po delu itd. Samoupravljanje je totalen družbeni odnos, v katerem je neizbežna prisotnost organiziranega akcijskega razmerja. Če tega ni, smo priča: a) organizacijska struktura ni adekvatna samoupravni strukturi družbe, b) koncepti in smisel organiziranja sta nejasna. Zgodovinska kontinuiteta je pretrgana, ker se vzpostavlja zgolj na »preteklih« konceptih.

Samoupravna vsebina organizacije predpostavlja določeno stopnjo družbeno ekonomskega razvoja. Sedanja stopnja že sproža konflikte tam, kjer je zavest o možnem reducirana na dano. V tem okviru je mogoče govoriti o nekaterih objektivno pogojenih elementih sindikalističnega v mladinski organizaciji, kajti socialni in materialni faktorji naše eksistence še vedno boleče vplivajo na družbene odnose in silijo na oblikovanje klasičnih in političnih pozicij. Te pozicije so stalna nevarnost nasproti prizadevanjem za samoupravno politično logiko organizacijskega delovanja. Samoupravni odnosi bodo sčasoma utapljali vse tisto, kar se kaže kot vulgarno ekonomsko (odtod sindikalistični elementi?) in abstraktno politično ter jih nadomeščali z neposrednim družbenim odnosom. Družben odnos pomeni tisto pozicijo subjekta v mladinski organizaciji, ki bo sočasno pomirjal miselno in stvarno revolucijo ter jo hkrati revolucioniral. Tak proces, ki ga je mogoče že danes opaziti, je za mladinsko organizacijo problematičen. Problematičen predvsem z vidika družbenih nasprotij, ker se napake subjektivnih sil prikazujejo kot element objektivnih zakonitosti (glej teze!). Zaradi nekritičnosti jih seveda potem likamo kot objektivne zakonitosti socialistične reprodukcije, s čimer pa že fetišiziramo svojo pozicijo in prihajamo v nasprotje z osnovnimi cilji. To je eden izmed bistvenih elementov sedanje krize mladinske organizacije. Republiška konferenca ZMS bo nedvomno odkrila številne druge aspekte fetišiziranja obstoječih organizacijskih oblik nasproti družbeni vsebini organiziranja. V samoupravni strukturi mora mladinska organizacija (kot vsaka druga) učinkovati v dveh smereh: samoupravno konstituiranje same organizacije in njen vpliv v smeri vzpostavljanja samoupravnih odnosov v družbi.

Zapisane misli same po sebi še ne pomenijo realizacije tistega cilja, ki mu skušajo slediti: način in smisel organiziranja v mladinski organizaciji prilagoditi potrebam in progresivnim tendencam v mladinski organizaciji in revolucioniranju družbene prakse nasploha. Razmišljanja o tako pomembnih vprašanjih nadaljnega organizacijskega razvoja Zveze mladine pogojujejo nujnost najširšega opredeljevanja, ki se naj usmerja v konkretno spreminjanje obstoječe organizacijske strukture.

Rudi Rizman

OSTI TEDNA

ODGOVORNOST ZA RAZMERE V VZGOJNIH ZAVODIH

Prof. dr. Ljubo Bavcon je v članku »Odgovornost za razmere v vzgojnih zavodih« (Delo 24.2.1966) opisal nevzdržno stanje v njih.

Nemogoč odnos do teh mladih ljudi, ki so pomoči soljudi, družbe najbolj potrebni človeka naravnost ohromi. Ob misli pa, da tako stanje traja že leta ne da bi se kdo sploh sramoval, se človeka loti obup. In zopet si postavi že trivialno vprašanje: ali smo res že tako otopeli, posuroveli itd. Da bi ob tem postavljali n. pr. vprašanje odgovornosti bi bilo z ozirom na uspeh takih pozivov smešno.

Zato v skladu z navodili kako se naj kritizira, dajem popolnoma določen in jasn predlog za rešitev tega problema. Ustanovi naj se iniciativni odbor z nalogo, da prevzame skrb za materialni položaj teh institucij. Sredstva naj bi se zbirala:

- S prispevki občanov;
- organizacijo dobroteljskih prireditelj (veselic, srečevalov itd.);
- v javnih lokalih bi izpostavili škrabice kamor bi obiskovalci metali milodare;
- z zapuščinami, itd.

Vse kaže, da drugih možnosti ni. Zato se povrnimo k starim preizkušnim oblikam meščanske karitativnosti. To pot so že ubrali: bolnica v Ljubljani, onkološki inštitut itd.

Le tako nam bo ostalo dovolj sredstev za financiranje svetovnih prvenstev (kakršnih koli).

D. A.

KITAJSKA METODA V ZVEZNIH TEZAH O IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU

V Delu (17.2.1966) poroča Viktor Sirec o posvetovanju republiških sekretarjev za izobraževanje in kulturo v Beogradu. Sekretarji so poleg osnutka zakona o finansiranju izobraževanja (tudi na ta zakon ima naša javnost dosti tehničnih pripomb) razpravljali tudi o tezah za zvezni dokument o izobraževalno vzgojnem sistemu.

Poleg nekaterih stališč, za katera se na Univerzi že dalj časa zavzemamo (povezanost posameznih stopenj izobraževanja, ohranjanje stikov z ljudmi, ki so šolo končali itd.), so v tezah tudi stališča, ki bi jim bilo (kljub praksi na nekaterih univerzah oz. fakultetah) potrebno dodati vsaj alternativne rešitve oziroma bolj osmisliti njihove posledice za družbeno teorijo in prakso. Teze se npr. zavzemajo za sprejemne izpite pred vpisom na univerzo, češ, da spričevala ne izražajo dovolj sposobnosti kandidatov. Ne glede na to, da izkušnje kažejo, da je osip tekom študija prav tak tam, kjer so sprejemni izpiti, kot tam, kjer jih ni,

ima tako stališče tudi vrsto pomankljivosti. Prva je nezaupnica maturitetnim spričevalom in s tem srednjemu šolstvu in druga: selekcija na dvomljivem sprejemnem izpitu za vstop na fakulteto je nedemokratična družbena segregacija, ker je hote ali ne hote v korist predestiniranim kadrom: otrokom cehovskih očetov, ki so imeli že od zgodnje mladosti drugačne možnosti kot otroci delavca ali kmeta. Torej tako stališče ne pomeni realizacije ustavne pravice: možnosti študija pod enakimi pogoji.

Svet (razen Sovjetske zveze) se vse bolj izogiba sprejemnim izpitom kot najbolj nesprejemljivi obliki primarne selekcije na fakultetah. Tudi stališča v slovenski javnosti so: NAJTI NAJPRIMERNEJSO OBLIKO PREDHODNEGA IN TRAJNEJSEGA USMERJANJA NA RAVNI SREDNJEGA ŠOLSTVA. Ali se sestavljalcem tez ni zdelo vredno prislusniti tem stališčem?

Teze predvidevajo največje spremembe na drugi stopnji izobraževanja. Pravilno! Toda kaj pomeni: »največje spremembe bodo v korist strokovnemu izobraževanju in izenačevanju ravnih dosežene izobrazbe«? Teze odgovarjajo: S tem bi »odpravljali razlikovanje med fizičnim in umskim delom«! Postavljamo vprašanje: Ali je to mogoče na tak način?

Vemo, da obstajajo močne tendence za uvajanjem politehnične vzgoje v srednje šolstvo. Čeprav je bilo že dosti pisanega o problemih zgodnje specializacije in zanemarjanju celovitosti vzgoje človeka. Kam je tak pristop pripeljal tudi SZ, je lepo napisal največji sovjetski fizik Pjotr Kapica (pri nas objavljeno v zadnji številki Razgledov). Zanimiva je tudi Friedmannova analiza politehničnosti v SZ. Naj ob tem dodamo, da je Sovjetska družba nesamoupravna družba in ob tem ima tudi drugačni pristop do formiranja človeka, kot naj bi ga imeli mi. Nesprejemljiv je tudi argument, ki ga uporabljajo zagovorniki politehnične vzgoje: da le-ta usposablja mladino, da pravilno vrednoti delo. Vprašamo se samo, ali ni pomembnejše, da jo naučimo vrednotiti umsko delo kot pa fizično; ali ni bolje, da ji pomagamo, da se za tako delo usposobi, posebno še, ker je za ogromni del mladine to prva in zadnja možnost, da se pred vstopom v produkcijo (t. j. opravljanju parcialnega dela) nauči vrednotiti umsko delo. Prav bi bilo, da se enkrat razčisti, od kod izvira zabloda o višjih moralnih, oziroma zdravilnih učinkih fizičnega dela, ali nižjih moralnih vrednostih umskega dela, če gre pri obojem res za delo!

Ne glede na teoretične probleme odpravljanja razlik med fizičnim in umskim delom pa je svetovni delovni proces vendarle usmerjen k intelektualizaciji in odpravi fizičnega dela, kot slabo produktivnega, ne pa obratno. V obratni metodi prednjačijo danes predvsem Kitajci. Ali naj verjamemo, da so bili sestavljalci tez inspirirani z njihovo metodo preraščanja razlik med fizičnim in umskim delom?

FAKULTETE TOŽIJO DRŽAVO?

Leto 1966 je našlo fakultete in ostale visoke in višje šole v zelo neugodni finančni situaciji. Sklad za šolstvo svojih pogodbenih obveznosti za 1965. leto ni izvršil. Tako so tudi visokošolski zavodi realizirali le del svojih programov.

Situacija postaja z vsakim dnem bolj absurdna, saj se nekatere fakultete pripravljajo na tožbe sklada za neizpolnjene obveze. Kako je moglo priti do take situacije in kdo bo nosil odgovor glede na višino tožbenega zahtevka niso majhni? Seveda sklad in seveda posredno visoko šolstvo. Ali sta ta dva kriva za nastalo situacijo?

Sposlen in znan odgovor je: Nihče ni kriv — to so pogoji gospodarske reforme, ki jih mora čutiti tudi visoko šolstvo. Ko bodo sredstva, jih bodo zavodi dobili.

Ali lahko vsaj poskusimo (ne) krivdo nekoliko konkretizirati? Poslušimo se oblike retoričnih vprašanj:

1. Kakšen smisel ima pogodbeno financiranje programov dela preko sklada za visoko šolstvo, če republika v teku enega leta trikrat zmanjša sredstva sklada?

2. Kako naj vrednotimo ravnanje republike, ki je vsem občinam pripočela, naj ne zmanjšuje sredstev za šolstvo ob rebalansu občinskih proračunov, sama pa je ob svojem rebalansu zmanjšala ta sredstva za eno milijardo? Ob tem najbrže ni odveč, da opozorimo na večmesečne razprave v javnosti o tem, kako je potrebno sfero šolstva izvzeti iz celotnega kolesja blagovno-tržnega mehanizma; vsaj do tiste stopnje, ki pomeni nacionalno nujno povprečje. Koga to prizadene — republiko?

3. Proračun je menda najel premoštvni kredit — toda le za sebe, ne pa tudi za sklad za šolstvo, kateremu je preje tako spretno rezal sredstva. Komentar je odveč — začeti bi bilo potrebno s čim drugim. Fakultete tožijo sklad — moralno republiko; ali je to prava pot?!

TEORIJA IN PRAKSA ALI EKSPOZE IN RESOLUCIJA

...V ZADNJIH LETIH SMO PRITRANO IN NESMOTRNO VLAGALI SREDSTVA PREDVSEM V IZVENBOLNICO SLUŽBO in jo ponekod predimenzionirali, kar nam je povzročilo velika neskladja v sistemu zdravstvene službe. ZATO MORAMO SE DAJ ODLOČNO PREUSMERITI VLAGANJA NA PODROČJU ZDRAVSTVA, DA BI NA TA NAČIN USTVARILI OSNOVO ZA BOLJŠE IN RACIONALNEJŠE ZDRAVSTVENO VARSTVO PREBIVALSTVA. IZGRADNJA LJUBLJANSKE BOLNISNICE KOT PRIORITETNA NALOGA V PROGRAMU VLAGANJ V NEGOSPODARSKA DEJAVNOSTI BO V NASLEDNJIH LETIH ZAHTEVALA, da se angažirajo sredstva zdravstvene službe, socialnega zavarovanja, delovnih organizacij, bank

in družbeno-političnih skupnosti, za kar bo izvršni svet pripravil poseben načrt še pred razpravo o srednjeročnem programu razvoja SR Slovenije. Odločitev za financiranje določenih prioritarnih objektov pa zahteva, da v okviru razpoložljivih sredstev zavestno zmanjšamo druga vlaganja, kar vsekakor zahteva visoko stopnjo zavestne družbene in nacionalne discipline. Prenehati moramo s prakso, da sprejememo obveze, kasneje pa jih ocenjujemo kot neznesno breme za našo produktivnost, ali pa na njih pozabljamo, ko zahtevamo, da se istočasno zadovoljijo druge naše želje in razni dodatni načrti...«

Iz ekspozicije tov. J. Smoleta, predsednika IS SRS (»Delo« 16.2.1966)

Vendar:

Resolucija o usmeritvi razvoja SR Slovenije v letu 1966 (ista št. »Delo«) pa v točki 6 postavlja prednostni vrstni red že začelih objektov z negospodarskega področja.

Na tretjem mestu se nahaja (v skladu s stališči ekspozicije): — zdravstveni dom dr. Petra Držaja, Ljubljana. Ali je komentar potreben? M. N.

ZGODBA

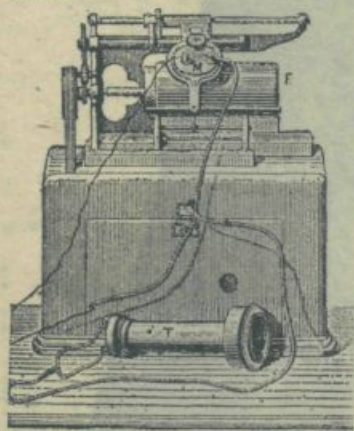
Peter in Pavel sta skupaj drgnila hlače v gimnazijskih letih in se potem skupaj vpisala na isto fakulteto. Začela sta iskati štipenditorja in res sta ga našla: bogato podjetje, ki jima je obljubljalo lepo službo z lepim zaslužkom. Tudi štipendija je bila zanj zelo bogata, tudi v primerjavi z drugimi.

Pridno sta študirala, redno opravljala izpite, pred njima je ostala le diploma. Ob tej pa se je njuna skupna pot začela razhajati. Peter je hitro napisal diplomsko delo in srečno prebrel množico vprašanj izpitne komisije. Prejel je diplomu in naziv inž. Javil se je podjetju štipenditorju na delo — toda zahvalili so se mu, češ da zanj ni več delovnega mesta. Štipendijo pa da mu velikodušno odpustijo, do njih nima nobenih obveznosti več, pa tudi oni ne do njega. Skratka — adijo! Lahko si začne iskati službo drugje.

Pavel se je nad primerom svojega prijatelja zamislil. Z izdelavo diplomskega dela je kar prenehal. Naredil je načrt, ki se mu je sijajno posrečil: štipenditorju je natvezil o težavah in stroških, ki jih ima s pripravo diplomske naloge in prosil, če mu štipendijsko pogodbo malo podaljšajo. V vsem so mu ugodili; poslali so mu denar za stroške ob diplomski nalogi in po višali štipendijo v skladu z zvišanimi življenjskimi stroški. Diplomsko nalogo je prav počasi izdelal, začel počivati na ustvarjenem umotvoru in čakal na boljše čase, ko bo vredno diplomirati. In tako čaka še danes: štipendijo dobi redno vsak mesec, skratka njegov standard je ostal na solidni študentski ravni. Kolega ing. Peter pa teka od podjetja do podjetja in moleduje... prav se mu godi! S. D.

TRIBUNO UREJAJO:

FRANCE ANŽEL (TEHNIČNI UREDNIK), NADEZDA ČACINOVIC, SPOMENKA HRIBAR, RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI UREDNIK), VILIBALD NOVAK (SEKRETAR), MILAN PINTAR, FRANCI PIVEC, DIMITRIJ RUPEL, VLADIMIR VIDMAR.

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RACUN 503-608-72 — LETNA NAROČNINA DESET DINARJEV (TISOČ STARIH DINARJEV) — POSAMEZEN IZVOD 40 PAR (40 STARIH DINARJEV) — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA CP DELO, LJUBLJANA, TOMSIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GO TOVINI.

Srečnik! Tehta več kot 500 kg, pa ahko kupi velenjski premog (glej napise v vozilih Ljubljana Transporta)!

I. MEDNARODNI ŠTUDENSKI SEMINAR — ICOGRADA 1966

Letos bo naša dežela od 11. do 16. junija gostiteljica kongresa ICOGRADA (International council of graphic design) na Bledu. V tem okviru bo v moderni blejski festivalni dvorani tri-dnevni mednarodni študentski seminar s temo: »Odstranitev jezikovne pregrade s pomočjo znamenj in simbolov.« Uvodni govor bo imel ameriški profesor dr. R. Buckminster Fuller. Diskusije in ilustrirane razgovore bodo vodili oblikovalci in profesorji iz Anglije, Švice, Japonske in Nemčije. Na sporedu bo tudi program 16 mm študentskega filma z grafično tematiko in eksperimentalne narave. V seminarjski program so vključeni izleti, neformalni sestanki in ogled razstave II. Bienala grafičnega in industrijskega oblikovanja, ki bo v tem času v Ljubljani.

Na kongresu bo prikazan material I. študentskega projekta: »Oblikovanje mednarodnega jezika simbolov« in objavljen II. ICOGRADA študentski projekt: »Poenotenje vozniških redov za letalske proge.« Prav tako bodo ob tej priliki podelili študentske štipendije ICOGRADA.

Vsekakor bo to izredna prilika za študente ljubljanske fakultete za arhitekturo in ostale podobne šole, da navežejo medsebojne stike s kolegi iz tujine. Tema seminarja, predvsem pa imena nekaterih predavateljev kot so dr. Tomas Maldonado iz Nemčije, Peter Kneebone iz Vel. Britanije, Masaru Katsumie iz Japonske itd. nam obetajo zelo poglobljene razprave in zanimive diskusije.

ZAKONU NA POT

Obstoje upravičena bojazen, da bo zakonski predpis, ki ga republika pripravlja za področje visokošolskih študij, enostranski. V potrdilo so nam vsi dosedanji tovrstni predpisi. Da do tega ne bi prišlo, je Tribuna letos že nekajkrat skušala načeti razpravo o važnejših vprašanjih, ki jih bo ta predpis zaobsegal. Začeti s to številko, pa organiziramo na tretji strani direktno akcijo, ki naj prispeva h globljemu tretiranju problemov visoke šole.

Demokratizacija univerze — to je namen novega predpisa (1) sicer lahko ostanemo pri starem — vsebuje nekaj komponent, ki zahtevajo podrobno strokovno analizo, preden jih kodificiramo.

1. Vsi šolski sistemi doslej so se bolj ali manj izrazito diferencirali na šolo privilegiranih in šolo diskriminiranih. Nikoli ni bilo potrebno, da bi se obe institucionalno ločevali. Princip diferenciranja je bil socialen — družbeni pogoji so narekovali vpis v »realne« šole, ki »slučajno« niso vodile k odločujočim pozicijam v družbeni strukturi, niti k osamosveščanju. Tisočletne tradicije ne more prekiniti formalni akt, lahko pa — dobro zastavljen — pospeši nevtraliziranje njenega negativnega učinkovanja.

2. Značilnost povojnih predpisov v visokoškolskem izobraževanju je princip svobode študija, ki pa je simplificiran v svobodnem vpisu. Tisti, ki je na ta ali oni način zbral pozitivne ocene v srednji šoli, bo dokončal tudi univerzo. Predpogoj — učinkovita pomoč od doma. Tisti, ki

je ni deležen, lahko »svobodno« išče štipendijo ali državno podporo. Predpostavimo srečo, toda po končani šoli imamo enega več, ki si lahko na svojo roko privoščil študiranje. Neoklicana elita je osvežila kri.

Revolucionarni korak naprej od buržoazne šole k demokratični šoli je nedosleden, če ni premagana — opportunity for advancement, Napoleonov »kaplar z maršalsko palico v torbici«. Ničesar demokratičnega ni v tem, če si »priborimo« bolj odprta univerzitetna vrata, če so le-ta rubikon med stanjem »odvisnosti« manualnega delavca in stanjem »osebne svobode« lastnika univerzitetne diplome.

3. Negujemo triadno strukturo izobraževanja. Ta struktura je bila v preteklosti še bolj eskalirana (razne stopnje osnovne in srednje šole) in je pomenila barometer »uspešnosti« aspirantov na višje položaje. To danes ni, zato pa je tembolj neobhodna analiza značilnosti posameznih stopenj izobraževanja. Kaj je univerzitetna vzgoja? V čem se razlikuje od mojstrske šole (osnovna šola — I. stopnja, vajenska šola — II. stopnja)? Univerzitetno vzgojo karakterizira usmerjenost v raziskovanje. Študij tujega jezika brez metodoloških raziskav ni univerzitetni študij. Ex cathedra pouk na pravni fakulteti je nadaljevanje slabe srednješolske metode. Medicinske študije se kaj hitro znajdejo na meji obrtniškega priuka.

4. Demokratična univerza ima dve najpomembnejši družbeni funkciji: a) študentu mora omogočiti, da maksimalno razvija in izkoristi svoje talente in b) da študenta sooči z družbenimi potrebami po njegovem delu — da ga, v skladu z njegovimi sposobnostmi, usmeri na pravo mesto.

Pričeti z numerus claususom je v direktnem nasprotju

s takimi intencami. Toda vprašanje načina selekcioniranja ostaja odprto. Ljubljanska univerza se je odločila (državni prosvetni funkcionarji bi to morali vedeti) za metodo izbiranja s sukcesivnim eliminiranjem in usmerjanjem ob zaključevanju srednje šole. To pomeni, da trenutek definitivne odločitve za življenjsko pot podaljšamo in ga vse bolj podaljšujemo, bodisi na celotni zadnji letnik srednje šole ali pa na I. letnik univerze. V obeh primerih pripravljamo teren za sistem propedeutike — študijske faze, v kateri pride zanesljivo do izraza sposobnost za takšno ali drugačno visoko šolo.

Edino skozi tako metodo je možno demokratično izpeljati tudi plansko kontingentiranje, ki ga nekateri proglašajo za nemožnega, pa ga obenem na brutalen način izvajajo. (To je vredno posebnega pisanja).

Ta metoda nosi v sebi dvojje pomanjkljivosti: ne upošteva značilne percepcije otrok delavskih in kmečkih družin, ki za univerzo nimajo motiva, imajo pa sposobnost in daje potuho zgodnji ozki specializaciji, ki je nesprejemljiva.

5. S tem so podane maksimalne možnosti za (demokratično) intervencijo subjektivnih sil v družbeno usmerjanje, ki je v prevladi trga, kot vodilnem principu proizvodnega komuniciranja, v neovpajoča potreba.

Predpostavljamo pa pri tem, da je koncept družbene perspektive jasen in, da so mehanizmi, s katerimi razpolagamo, prilagojeni demokratični družbeni akciji.

Realnost predpostavk bomo preizkušali skozi razpravo o sistemu finansiranja univerze in skozi oceno družbenega ekvivalenta za študentovo opravljeno delo — študij.

Franci Pivec

Dinamika igre, foto Franc Bajec

AGONIJA ITALIJANSKE UNIVERZE

Zmerni liberallec G. Maranini, direktor Florentinskega inštituta političnih ved, je dal razpravo o italijanski univerzi v naslednji okvir. »Italijanske univerze imajo slavno preteklost, od katere so še ohranile nekaj sijaja. Toda, ne glede na to, je njihova situacija zelo resna in to zaradi naslednjih razlogov; skrajno pomanjkanje finančnih sredstev, ki jih dobijo na razpolago od vodilnih ljudi; politični vplivi, ki so izvor korupcije; pomanjkanje discipline tako pri profesorjih kot pri študentih; pomanjkanje vsakršne skrbi, da bi se zadržali najboljši študentje na fakulteti in bi se s tem zagotovila kontinuiteta znanstvenega življenja in kvalitetno izobraževanje bodočih učiteljev. Gledano v celoti, so italijanske univerze velika telesa brez glave, kjer niti študentje niti profesorji niso resno poklicani, da bi izvrševali svojo dolžnost, kjer pa za čudo neka mala skupina študentov in profesorjev okužena z nekoristoljubjem in veliko požrtvovalnostjo — vendarle vzdržuje tradicijo znanstvenega raziskovanja in v številnih primerih dosega zavidljive — še več — frapantne rezultate, če upoštevamo okoliščine v katerih so bili doseženi. Na celotnem italijanskem šolstvu leži težak dolg — študij je luksuz. Razen herojskih izjem imajo samo počaščeni dostop do višje kulture. Tu leži povod univerzitetne krize. Zaradi tega veliko število individualnih vrednot, ki bi se sicer v boljših pogojih stvarno pokazale in potrdile ni izkoriščenih. Tako pa, klub znatnim kvaliteta in sposobnostim italijanskega prebivalstva, najdemo na odgovornih mestih veliko število nepripravljenih in nesposobnih ljudi.«

Maraniniju so ob tem pred očmi naslednja dejstva. Preko deset procentov nepismenih. Trideset procentov otrok ne dokonča petletne šole. Trideset procentov otrok zapusti šolanje pred svojim 14 letom. Na tisoč mladih prebivalcev jih le 132 pridobi diplomu kvalificiranega delavca. Od 1000 maturantov se jih 67 vpiše na univerzo, 32 od teh pa doseže diplomu. 1961/1962 je bilo na italijanskih univerzah 288.041 vpisanih študentov, toda 82.044 od teh sploh ni obiskovalo predavanj. 1901/1902 je bilo vpisanih 32.000 študentov, leta 1941/42 pa že 182.000. V naslednjih dvajsetih letih je število naraslo le za 100.000 (prebivalstva je v istem času naraslo za 10 milijonov). To pomeni danes nepremostljivo bariero kontinuiteti »italijanskega go-spodarskega čudeža.«

1958/59 je prišlo na 10.000 prebivalcev 31,3 študentov, 30 odstotkov od tega so bila dekleta. Glede na socialno poreklo je univerza domena buržoazije. Saragat je nekoč preko televizije izjavil, da 85 odstotkov italijanskih fantov in deklet nima dostopa na univerzo. To je razumljivo: po podatkih Ministrstva za delo zasluži tekstilni delavec 38.400 lir, steklarski delavec 58.000 lir delavec Montecantinja 50.000 lir. SVIMEZ (državni planski inštitut) je izračunal, da je za dosego diplome potrebnih 8 do 10 milijonov lir — astronomska številka za delavsko družino.

Značilna je orientiranost na cenejše fakultete, 25

odstotkov vseh študentov vpisuje ekonomijo. 1960 jih je od 16.500 vpisanih na ekonomijo diplomiralo 2900 (!). Pravo absolbira 20 odst. vseh študentov. Družbene vede 19,9 odstotka. Tehnika pa samo 11,1 odstoka. Posledica izrednega pritiska na medicino v preteklih letih ima za posledico prenasičenost s temi kadri. (Na 10.000 prebivalcev pride v Italiji več zdravnikov kot v Švici, ZDA, ZRN, Franciji itd.) Za primerjavo: vseh inženjerjev je bilo v Italiji 55.000, v istem 1961 letu je bilo 70.000 zdravnikov.

Rimska univerza ima danes 50.000 vpisanih študentov, od katerih jih 15.000 ne obiskuje predavanj. Univerza ima 600 učiteljev, kar pomeni približno 300 študentov na enega profesorja. Identična je situacija v Neaplju.

Kritika italijanske univerze je šla tako daleč, da pomeni danes kritiko celotne italijanske družbe. Mo-to večine kritik je spoznanje, da je šola odraz družbe, da ima vsaka družba šolo, kakršno si zasluži.

Ob vsakdanjih vesteh o aferah, v katere se univerzitetni učitelji spuščajo, da bi izkoristili zmešnjavo za gmotno prosperiteto, obstoje tudi resni poskusi sanacije nezdravega stanja. Bila sta izdelana dva načrta za reformo univerze, («Združenje rednih profesorjev, asistentov in študentov» in profesor Ragghianti), ki pa sta oba utopična v tej meri, ker ne upoštevata političnega prestiža, ki v visokem šolstvu prevladuje.

Ze 100 let je italijanska univerza državna institucija, vendar to nikakor ne pomeni, da je s-tem rešena strankarskih konfliktov. Dominanten vpliv (od leta 1948) imajo katoliški demokrati, ki pa pričenjajo celo že sami kritično ocenjevati dogajanje na univerzi (ki je zaradi brezobzirnih nesramnosti prešlo klerikalni okvir, ki so ga demokratični študenti predpisali). Toliko ostrejši so kritiki iz leve.

Študentje so od univerze do univerze, celo od fakultete do fakultete različno politično orientirani. Družboslovje je marksistično, filologija je klerikalna, pravo liberalno, medicina konservativna. Padova in Genova sta katoliški univerzi, Piza in Milano sta svetovljanski, Bologna in Firenze sta levičarski, Trst je liberalen.

Fašizem je med študenti v absolutni defenzivi. Katoliki so trdni zaradi finančno dobro stoječe organizacije. Število levih je v neprestanem porastu, kar je med drugim tudi posledica odpora vseočitnejšemu anahronizmu, da je večina profesorjev nastavljenih še za časa fašizma.

Akademski dejavnost se (zaradi orientiranosti profesorjev in iz materialnih razlogov) omejuje skoraj izključno samo na predavanja ex cathedra, medtem, ko vaje in seminarje prakticirajo samo na nekaterih fakultetah in redkih inštitutih in to le najboljši in najzavednejši profesorji.

Izpitni so na italijanskih šolah patološki fenomen. V »Corriere della Sera« lahko preberemo: »Rim, 25. junija 1960. Prvič v zgodovini italijanske univerze je izpraševalec udaril kandidata s pestjo v obraz. V pre-

davalnici Pravne fakultete izprašuje mladi 27-letni asistent nekega drugega mladega človeka. Toplo je; predavalnica je polna kandidatov, ki trepetajo v pričakovanju, da bodo vprašani iz državnega prava enega od predmetov — »seleksijskih vrat« fakultete. Zgodaj popoldne je. Skozi okna bele palače v liktorskem slogu drsi sonce preko miz in osvetljuje onemogle izpraševalce in prepotene kandidate. V zraku se izgublja vprašanja in odgovori...

Na enkrat se scena spremeni; kandidat skoči iz svojega mesta; čujejo se žalitve; kasneje pripoveduje nek študent dopisnikom italijanskih časopisov, da je slišal, kako je študent, ki so ga ravno izpraševali — bil je že tretjič odklonjen — izpraševalca obsul z žalitvami. Nekdo — morda prijatelj — je prepričeval, da je asistent študenta pripeljal do tega, da mu je »prekipel«; drugi pravi, da je slišal žalitev, ki jo je prekinil udarec pesti mladega izpraševalca. Nekaj ur za tem pišejo o tej epizodi vsi rimski večerni listi. Govori se o škandalu na univerzi...

Študentje nimajo nikakršnih kulturnih društev, nikakršnih športnih zvez, nikakršnega družabnega življenja. Vsak vloži vse, da se z diplomu iz nečloveških razmer na univerzi čimprej reši v... mučno iskanje zaposlitve in v, s tem povezan, tragični politični in nazorski konformizem.

Skoraj neomejeno upravo nad univerzo imajo profesorji. Ta klan se z leti in s povečanimi potrebami sploh ne povečuje, pač pa na ta račun izgrajuje svojo elitno pozicijo. Oni nastavljajo in odstavljajo docente. Oni odločajo o univerzalni karieri 10.000 asistentov, ki se jim udinjajo zastoj ali za smešno nizko nagrado. Svoj lastni »znanstveni« nivo in primernost za profesorsko poslanstvo ocenjujejo seveda sami. Izredno redki so profesorji, ki bi se temu uprli. Eden teh je milanski farmakolog član parlamenta — Tragučchi, ki v posebnem pismu takole posnema stanje:

»20 let sem že v prosveti in sem preživel takoimenovano nasilje fašizma. Lahko pa vam povem, da nam nikoli ni padlo na pamet, da bi se to nasilje pripeljalo v zvezo z današnjo situacijo. Vrednost kandidatov se na nekaterih konkurzi sploh ne upošteva. Redni profesorji so zelo pogosto ljudje, ki so bili leta in leta daleč od kakršnegakoli gibanja znanstvenega dela in sploh niso sposobni oceniti izvršeno delo. Se težje pa je dejstvo, da sploh ne občutijo nelagodnosti zaradi svojega lastnega pomanjkljivega znanja. To so prazni in častihlepni ljudje, zelo oddaljeni od vsakršnega znanstvenega interesa (pogostokrat sovražniki napredek, ki mu niso več sposobni slediti), pohlepno pa pazijo na to, da imajo učence; ne samo zaradi zunanega prestiža, ki se s tem doseže, pač pa tudi zato, da bi na univerzi laže realizirali politiko intriga. Gotovo je, da bodo takšni nesposobni in površno izobraženi ljudje izbrali tiste nepomembne osebnosti, katerih napredovanje ne bo nikoli vrglo sence, in ki bodo v vsakem trenutku podprli profesorjevo spletko.«

Univerzitetni profesorji — »Sol italijanskega naroda« — znajo nepravilnosti obstoječega režima dobro izkoristiti v svoje namene. Še več: »Režimi se menjajo, profesorji ostanejo.«

c. a.

pavel lužan

nagib dneva in noči

Spomladi zemlja
sinove si v ogrlico nabere,
da se sanje ne bi izrodile,
deklice pa nosijo svit čez goro pticam,
ki se v gnezdih branijo
pred mrazom blodnih misli in pred smrtjo,
jeseni pa celo brez tihega upora
se vdajo v izgnanstvo.

Mir Mir Mir
je molitev po vsakdanjem vojskovanju
za okopi, na visokem hribu,
v mimoidoči reši,
ki vedno boga prav do roba žrela,
v zadrežnici morju, ki umiri kri,
a v mrčevah je brez dna.

I snost pravice je slepa in krhka
ker je rojena iz človeka
v davnem času za prihodnje čase,
ki vsak po svoje jo oslepi.

2

Sredi belega dne,
v pogonu svetlobe in časa,
slušaš omračitev uma,
namen človeka, da se razbije,
a zgori se, se že kako zgodi,
da ne končaš samo v semenih
zahrbne minljivosti,
ampak rasteš vse bolj neobdelan
in pod večer ostrejši so poti,
neskončne v tem času, ki ogrinja prostor,
medlo sonce vseh nas, v dimu in prahu kost
in koža,

kamenita pesem, ki spelje kri in presaja
za in proti v pogonu.
Za njim drevesa spet nemo vstajajo,
brez fanfar ogenj zagori
na vekoveke
zemlja daruje molc,
da modrost in norost sprhnita,
ko ni časa, ko ni človeka,
ko le ravnina čaka
na rojstvo resničnejših bitij

pa jeziki v prihodnosti
so prav tako glasniki vojne,
zakrknjenih jezdecov brez meča
in ženski bokli omahnejo v objokovanju,
votli bobni so za pohod v praznino.
Človek nikdar ne loči
modrosti in norosti,
ne nižine v padanju,
na črnem dnu ne velikosti.
Dokler se kri preliva
speljan je vedno most
od tu do tja.

3

V tem stoletju
po spletu velikih dejanj,
čakali smo izhod
v kreposti, v daljnem cilju,
morda dosegljivem, svet je blizu
pa se izpoveš
Tisto drevo, ki nosi sanje,
je votlo v koreninah.
Podnevi se ne vidi,
podnevi se že kako rešiš,
edini namen je
odkrita beseda človeškega naličja.
Samotna pot je pretrgana s prepadi,
ločena z dolgimi stoletji
od človeka do človeka.
V večerih pa je razkrito
blodno telo, prozorno čelo.
Moreče sanje so daritve tega časa.

V večerih se spomniš vseh burk
včerašnjega dne,
fakirjev jalovih dejanj,
ki skušajo prebosti čas
s svetlimi trenutki.
To je posmeh samemu sebi,
ljudje se mazilijo z lažjo,
da praznina kljuje v telesih,
čas poklanja gnojne čire svetu.
Ležati ni treba na žeblih
brez tega
ostrina te požre prav do kosti.

4

Skozi noči
ogelj tiho govori sam sebi
o svetlih dneh,
starec misli in brozga,
sključen vase tiha gora,
ob njegovem vzočju
mrk, črn oblak nosi misli v sebi,
včasih v sanje se zateče
pa so nepremični kamni,
ker ogenj ga ne razsvetli, ne razsvetli.
Vse to, vse
so sanje
v trenutku brez konca,
vse poti speljane v ta kraj,
vsa bitja, ki so tu
resnično porojena,
rastejo v sanje
in v naslednjem hipu
nagib življenja jih ukrivi v smrt.

Vsi zemlji podelimo svoje roke,
življenje
človeštvu naslednjega dne.

LEOPOLD S. SENGHOR

Aprila letos bo v Dakarju, glavnem mestu Senegala, Festival črnih umetnosti, katerega pobudnik in najzavzetejši organizator je senegalski predsednik L. S. Senghor. Senghor je ena najaktivnejših in hkrati najbolj vsestranskih osebnosti današnje črne Afrike: državnik, pesnik, literarni teoretik, jezikoslovec črnih narečij, teoretik afriškega socializma in eden redkih državnikov, ki vidijo v kulturi svojega naroda osnovo in obenem cilj vsakršne politike. Njegovo pesniško izročilo, zbrano v zbirkah *Senčni spevi* (1945), *Črne hostije* (1948), *Etiopske pesmi* (1956) in *Nokturni* (1961), sodi v sam vrh umetne črnske poezije.

Pričujoči odlomki so zbrani iz Senghorjevih esejev, govorov in člankov, kjer avtor pojasnjuje znano idejo *negroizma* (la *négritude*), pojem afriškega socializma; kjer nam posreduje svoje misli o kulturi, o črnem ljudskem in umetnem pesništvu in kjer nam mimogrede predstavi dokaj abstraktni pojem »vesoljne civilizacije« (Civilisation de L'Universel). Nedvomno je zanimiv tudi Senghorjev odnos do marksizma — kljub enostranskemu načinu presojanja.

»Vem, da se bodo pokazala nesoglasja in da bodo grajali avtorja zaradi njegove ideje negroizma; tako belci kot črnici. Mislim, da se bo v prepri izkazalo, da je sporna le beseda, ne ideja. V angleščini pravijo negroizmu »african personality« — in res; mar se nismo borili za neodvisnost predvsem zato, da bi izterjali, branili in še razširili svojo »afriško osebnost«? Vendar je treba paziti na besede; negroizem je, natančneje povedano, le en del te osebnosti, medtem ko predstavlja drugega arabsko-berberska civilizacija.«

»Negroizem je torej skupna črnska osebnost. Zanimivo je poslušati ljudi, ki nam očitajo rasizem pa obenem kot za stavo govorijo o grško-latinski civilizaciji, o anglosaksonski civilizaciji, o evropski civilizaciji. In ravno eminentni Evropejci — Maurice Delafosse, Léo Frobenius — so nam govorili o črnski civilizaciji! Imeli so prav, črnska civilizacija zares obstaja in sklenili smo, da jo proučimo in jo, vtem ko jo živimo, imenujemo negroizem. Pravim »mi« in pozabljam vrniti Césairu, kar je Césairejevega: Aimé Césaire je namreč iznašel to besedo v letih 1932 do 1934.«

»Negroizmu očitajo rasizem, to je huda zmeta. Negroizem ni rasizem, če pa je nemara v njem le zaslediti rasistične primesi, je to antirasizem, kot je ugotovil Jean-Paul Sartre v eseju *Črni Orfej*. Negroizem je humanizem.«

»Negroizem je, kot rad poudarjam, skupnost kulturnih vrednot črnega sveta, kot se kažejo v življenju, v institucijah in v delih afriških črncev. Opozarjam, da nismo mi iznašli izrazov: črnska umetnost, črnska glasba, črnski plesti, ni »zakona participacije«, vse to so že pred nami storili evropski belci. Nam sta ostali samo skrb in naloga, pomembna naloga, da negroizem prevzamemo in mu, medtem ko ga živimo in ko smo ga še živeli, proučimo in poglobimo smisel ter pomen; da ga predstavimo svetu kot enega temeljnih kamnov pri graditvi Vesoljne civilizacije, ki bo skupno delo vseh ras in civilizacij — ali pa je sploh ne bo.«

»Zato pravim, da je odprti negroizem humanizem. Vplivi evropskih civilizacij so ga oplajali in negroizem je te civilizacije na novo bogatil. Humanizem XX. stoletja, stoletja splošnega zblíževanja doslej tujih ljudi, se lahko kaže edinole v zblížanju duha in srca. In črni ljudje »ne bodo prišli praznih rok k slavju dajanja in sprejemanja«, kot je zapisal pesnik z Martinique, Aimé Césaire.«

»Zmotno je mišljenje, da borci za negroizem ne poznajo skromnosti. Danes se še bolj kot kdaj prej zavedamo svojih napak, vrzeli v črnski civilizaciji. Zato nismo nikoli odklanjali evropskih, še posebej francoskih vplivov, saj so dopolnjevali našo civilizacijo in kulturo. Kot je rekel Pierre Teilhard de Chardin: »Rase ne predstavljajo vsaka zase matematične formule, temveč so med seboj v komplementarni odvisnosti«. In Vesoljna civilizacija bo lahko našla svoj kraj za obstanek edinole na stičišču dopolnjujočih se vrednot vseh civilizacij.«

»Ne gre za to, da bi razbili in uničili kolonialno tradicijo, gre za to, da jo presežemo.«

»Neodvisnost se ne kaže v odklanjanju, neodvisnost je v izbiri. V izbiri cilja, sredstev — seveda v skladu s trenutnim položajem.«

»Nujno pa se moramo vprašati, kako naj izberemo med evropskimi metodami prav tisto, ki bo najučinkoviteje in najnatančneje analizirala naš trenutni položaj. Vprašati se moramo tudi, kako izbrati med evropskimi institucijami, kulturnimi vrednotami in tehničnimi dosežki prav tiste, ki bodo v največji meri pripomogle k nadaljnjemu razvoju naše dedovane civilizacije. Pravim — naše civilizacije, zakaj gradimo na trdnih temeljih. Huda napaka, ki vodi v dokončni polom, bi bila misel, da gradimo na tabuli rasi; vse, kar je naše in je potrebno obdržati, bomo obdržali, da bi iz obojega — dediščine črne Afrike in evropskih prinosov — ustvarili *dinamično simbiozo*, ki bi ustrezala tako črni Afriki kot XX. stoletju, in kar je najvažnejše, predvsem Človeku. Gotovo poznate socialistično metodo. V njej je neodvisnost, nikjer drugje.«

»Nismo komunisti zaradi praktičnega razloga. Skrb za človekovo dostojanstvo, zahteva po svobodi — človekovih in skupnih svobodnih —, se pravi prav to, kar animira marksistično misel in ji daje revolucionarnost, te skrbi in zahteve komunizem ne upošteva dovolj, tu je storil stalinizem najusodnejšo zmeta. Diktatura proletariata, ki bi ne smela biti nič več ko prehodna etapa, je postala diktatura države in partije. »Sovjetska zveza«, nam je rekel Mamadou Dia, ko se je vrnil iz Moskve, »je uspela v socialistični izgradnji, toda na škodo človeškega duha in duše.«

»Človek ne živi samo od kruha«, je naslov romana, ki ga je napisal Rus Vladimir Dudincev in ki so ga v Sovjetski zvezi v trenutku prebrali. Hruščev se ni zmotil, ko je dejal, da sta destalinizacijo v veliki meri povzročila sluteni okus po svobodi in lakota po »duševni hranici«.

»Smo za srednjo pot: za demokratični socializem, v katerem bo dovolj prostora za duhovne vrednote in ki bo vključeval veroizpoved kot svoj integralni del.«

»Bogastvo evropskih prinosov in najboljše sestavine črnske civilizacije nas silijo, da si začrtamo lastni razvojni plan. S tem ne počenjamo drugega, ko da prakticiramo socialistično metodo: Marx je v svoji korespondenci pa tudi v Kapitalu vedno vztrajal pri tem. Vendar moramo pred tem pregledati naš današnji položaj, uporabljati pri tem dialektično metodo. Tako moramo pregledati 1) našo dedovano civilizacijo, 2) posledice konfrontacije med našo in francosko civilizacijo, ki jo je povzročil kolonializem, 3) naša ekonomska sredstva z vsemi vrzelnimi in zmogljivostmi. Razvojni plan ne sme biti zgolj ekonomski načrt, biti mora socialen v najširšem pomenu besede: politični, ekonomski, socialni in kulturni, da, kulturni, pri tej besedi vztrajamo. Afriški voditelji vse prečesto zanemarjajo kulturo ali pa jo potiskajo v odvisnost od politike. To je grozotna zmeta. Kultura in politika sta tesno povezani, druga na drugo vplivata in se bogatita. Toda kultura je, če dobro premislimo, hkrati baza in končni cilj vsake prave politike.«

»Če je politika, se pravi: umetnost vodenja ljudi k skupni blaginji države, osnovna skrb vsakega naroda, še posebno naroda, ki se ponovno prebuja, — tu mislim narode črne Afrike —, je kultura alfa in omega politike, ne samo njena osnova, temveč tudi njen končni cilj.«

»Kultura je osnovno tkivo družbe.«

»Treba je poudariti, da v pripovedkah črne Afrike ni meje med resničnim in neresničnim, niti med življenjem in smrtjo. Resnično lahko dobi prave razsežnosti in postane resnica, samo če razbije vezí ločnega mišljenja, če se razširi in prožne meje neresničnega. Ko junak pripovedke sleče svojo kožo, ko pojedata Resnica in Laž hrano, ki bi nasitila štiri možje, ko se kip davnega prednika spremeni v mladeniča in ko naredi mladenič iz belih kosti lepo mladostno deklo, se črni poslušalec ne začudi. Pričakoval je, povsem naravno, nadnaravni razplet.«

»To torej pomeni, da je črnski surrealizem neke vrste kozmični naturalizem — nadnaturalizem. Za črnca so živi ljudje v središču sveta in nikakor niso samo bitja. Vse vidno in nevidno vesolje — od boga do peščenega zrna, mimo duhov, prednikov, živili, rastlin, kamenin — je sestavljeno iz živih, vzajemnih sil, ki so med seboj tesno povezane in ki vse izvirajo iz boga. Človek lahko svojo življenjsko moč več ali jo izgublja, toda samo v povezanosti z drugimi silami, na katere vpliva ali ki nanj vplivajo.«

»Očitajo mi, da posnemam Saint-John Persa, čeprav sem prebral njegovo prvo pesem šele leta 1938, ko sem že imel v predalu gradivo za prvi zbirki. Prej sem večinoma prebiral, točneje: poslušal, prevajal in komentiral pesmi afriških črncev. — Césaireu očitajo, da se preveč prepusti ritmu tamtama, ko da bi ne bila zebrična lastnost in pravica, da je njeno telo prepreženo s progami. Če nam zares hočejo najti vzornikov, naj jih iščejo v Afriki. Divje živali ho-
dijo pit k svojemu izviru.«

»V črnih jezikih so vse besede opisujoče, tako v fonetiki, morfoložiji in semantiki. Tu pomeni beseda več ko podoba, je obenem analogična podoba brez pomoči metafore ali primerjave. Dovolj je, da stvar imenujemo, in že se bo pod znakom pokazal pomen. Kajti za črnca je vsaka stvar znak in pomen obenem — vsako bitje, stvar, vsaka snov, oblika, barva, vonj in gib, zven, glas; barva opasnika, oblika glasbila, risbe na nevestinih sandalih, koraki in gibi plesalcev, maska čarovnika in tako dalje.«

»Toda moč analogične podobe se sprosti samo pod ritmičnim učinkom. Samo ritem sproži pesniški »kratek stik« in spremeni baker v zlato, govorjeno v besedo. Tako velja za večino črnih umetnih pesnikov oznaka »slušnica«, kajti notranja melodija in ritem jih niti za trenutek ne spustita iz klešč. Enako se godi s ljudskimi pevci, spominjam se pesnikov svoje vasi: niso mogli pesniti in peti, če niso bili omotični od ritma tamtamov, tamtami so jih hranili, vzdigovali in navdihovali.«

»Vprašali me boste: »Zakaj pišete v francoščini?« Zato, ker smo kulturni ljudje, ki se, čuteč po črnsko, izražajo v francoščini, ker je francoščina jezik, ki ga berejo po vsem svetu, ker pošljamo svoje sporočilo tudi Francozom in Franciji in drugim ljudem, ker je francoščina jezik vlnudnosti in poštenosti. Francoščina so velike orgle, iz katerih se da izvabiti kakršen zvok, s katerimi lahko ponazorimo tako najnežnejše sladkosti kot grmeče bliskanje nevihte. Francoščina je obenem flauta, oboa, trobenta, tamtam in celo top. Francoščina nam je dala možnost abstraktnega izražanja, tako redkega v naših jezikih. Naše besede so obdane s sijem soka in krvi, francoske besede izražajo tisoč ognjev — ko diamanti. Ko bliski, ki razsvetlujejo našo noč.«

»Se vedno mislim, da je pesem lahko dovršena umetnina, samo če je beseda, spev in glasba hkrati. Ekspresivna dikcija, ki ustreza bodisi zahtevam mode, gledališča ali ulice, spremeni pesem v anti-pesem. Ko da bi ne bil ravno ritem tisto, kar nam s svojo raznolikostjo in z monotonično pričara skrivno gibanje kozmičnih sil, vesolja... Skrajni čas je, da ustavimo proces razkranjanja sveta in predvsem razkranjanja poezije. Poezija je treba vrniti k njenim izvirov, v čas, ko so jo peli in plesali. Kot na primer v Grčiji, v Izraelu, predvsem v Egiptu za časa faronov. Kot jo dandanašnji pojejo in plešejo v črni Afriki. Poezija ne sme umreti. Zakaj — kje bi bilo tedaj upanje sveta?«

izbral in prevedel Aleš Berger

TRDO ŽIVLJENJE UMETNINE

Vsaj trikrat po tisoč načinov je, kako lahko raziskujemo literarno dejanje — pravi Escarpit. Umetnina je neizčrpna, kakor vsako človekovo dejanje, vredno tega imena. Vprašanje pa je, koliko teh načinov zna zdravit umetnino v dejanju; zakaj umetnina je kakor zakleta kraljčina: odpre se le tistemu, ki si ureta pot skozi trnje in se skloni nad njo s poljubom. Drugim je samo bodoče goščavje, kvečjemu s snom zasrta lepota.

Ko se s pesmijo obrnem k ljudem, jo izročim na milost in nemilost občinstvu: lahko, da se ji sploh ne bodo odzvali in ne bo zaživel kot umetnina, lahko, da ji poddeljo delovanje preprostega sporočila, morda zbadljivke, celo psovke lahko. Za pesnika je to tveganje, ki mu ni zmerom kos; pri občinstvu pa to ni samovolja ali celo zloba — tu delujejo usodnejša globala, zakonitosti družbenega življenja.

Če je bralec veren — in v primeru, ki je povod temu spisu, nastopa ta vzmet — bodo pri branju pesmi delovale njegove verske vrednote. Vernik bo nujno meril pesem s svojimi vrednotami, če pa je ne, potem je ne bere kot vernik in je njegova vernost vprašljiva. Religija pa je zaprt vrednotni sklop, zato lahko oživlja umetnino na zelo omejeni ravni, vsilil je sploh ne more doživeti. In ko tako primerjam pesem svojemu vnaprejšnjemu vrednotnemu sklopu, ne ravnam z njo le kot s stvarjo, predmetom, ampak jo tudi malicim, izdajam kot možnost umetnine. Tedaj ni občevanja, je samo nestrno prepiranje.

S svojimi vrednotnimi sklopi ljudje ustvarjajo skupine; te skupine skušajo vrednote uresničevati, pa tudi varujejo jih. Če razpolagajo z družbeno ustanovo, je njihovo delovanje — tudi varstvo vrednot — lahko še posebej uspešno. Seveda se pojavlja tu vprašanje odnosov med skupino in njo ustanovo — tej ustanovi člani zaupajo urejeno uresničevanje in varovanje vrednot v spletu družbenega življenja, lahko pa se zgodi, da hierarhična ustanova pod tem naslovom postopa prej v svoj prid kot pa v korist skupine same. Zlorabe so posebej možne pri cerkvenih ustanovah, ki uživajo tako rekoč popolno zaupanje svoje skupine vernikov in so pred njimi po določilu nedotakljive.

Verska ustanova ima torej možnost, da v imenu svojih vernikov in v okviru družbeno priznanih pravic družbeno nastopa kot zastopnik in čuvaj vrednot.

Tako so tudi trije visoki dostojanstveniki slovenske katoliške cerkve nastopili proti pesni Sveta družina Vladimirja Gajška in proti njeni objavi v Tribuni. V svoji »ovadbi« ugotavljajo, da je pesem vzbudila veliko ogorčenje, ker predstavlja veliko blasfemijo, saj na prav odvraten način žali najsvetejše resnice krščanskega religioznega prepričanja. V tej prijavi tudi zavračajo pisanje nekdanjega urednika kulturne strani Tribune Hermana Vogla, ki je branil pesem kot poezijo. — V tem trenutku je jasno, da smo pesem kot umetnino že zgubili. Prijava temelji na dejstvu, da do uresničenja umetnine pri nekaterih bralcih ni prišlo, ker je delo-

vala logika, o kateri sem pisal v začetku spisa, prijava zahteva pravnih sankcij in s tem prestavlja vso zadevo na čisto novo raven, ki na njej delujejo tudi druge zakonitosti. Pri tem smem zelo načelno pripomniti še tole: če ni prišlo do občevanja, sta za to »odgovorna« oba nosilca: pesem tako kot bralec. Poziv k sankcijam pa očitno zahteva enega samega nosilca občevanja — braleca, ki bi pesem utegnila izpasti iz njegove vrednotnega sklopa. Vendar, če se odločim za neki vrednotni sklop (in krščanski humanizem to odločitev poudarja) prevzamam nase tudi vse posledice te odločitve; vprašanje »žalitve« zadobi tedaj očitno druge razsežnosti, ki pa jih na tem mestu ne morem pretresati.

Na temelju ovadbe je vložil javni tožilec obtožbo pri sodišču; v njej je očitno privzel logiko »zaščite braleca«. Dovolimo si malce nenavadno, a morda upravičeno sklepanje: vsaka moja misel, trditve ali dejanje (tudi umetniško) se utegne križati s kakim vrednotnim sklopom. Ta, ki ta sklop priznava, se seveda z mano ne strinja — in lahko to izraža na milejši ali ostrijši način; lahko pa se naredi celo »užaljenega«. Zdaj je vprašanje, če je zato upravičen zateči se k avtoriteti države, še večje vprašanje pa je, če mora v vsakem (ali v nekaterih) teh primerov nastopati država s svojo močjo. Če je to sklepanje na mestu, potem ne le, da postaja težko karkoli izjaviti ali storiti, težko postaja občevanje; — bolj ali manj bi bili potem prisiljeni občeovati le s »sebi enakimi«, saj bi si ne bili gotovi, kdaj bomo koga užalili in jih potem dobili na svoj rovaš. To bi bila huda nevarnost družbene dezintegracije. Trenutno so take misli še posebej neprijetne, saj smo začeli v Tribunalu — kot smo upali — odkrit in iskren dialog z religioznim mišljenjem. Ob tem nam tako državno nastopanje vznemirja, saj nam daje misliti, da izrabljajo cerkvene ustanove to razpravljanje za svoje uveljavljanje, in tako seveda ta razgovor ne more biti vzpostavljanje primernih in človeških odnosov med različnimi pogledi. Neugodno utegne vplivati že zdaj precej razširjena domneva, da je vsa stvar prijetanje ustanovi in ne skupini vernikov sami; res se zdi, da ta postopek cerkvenih dostojanstvenikov in državnih organov prej utruje položaj, veča vpliv in ugled ustanove, kakor pa koristi skupini vernikov, ki njene poskuse tesnejšega družbenega vključevanja speljuje v druge struge.

Z obtožbo je bila torej sprejeta neka logika, ki je mogla potem nemoteno delovati. Besedilo sodbe sicer izrecno ugotavlja, da »avtorjev resnično umetniški del ni obsojati in da način pristopa k pesmi ne sme biti profanirana. Sodišče tudi poudarja, da obtoženec ni bil niti obtožen niti obsojen zaradi svojih napačnih gledanj na umetnost«. Vendar pa meni, »da je v svoji pesmi z načinom izražanja šel tako daleč, da je vzbujal versko nestrpnost«. Ta logika se je torej uveljavila mimo »umetniškosti« umetnine, pač zato, ker je bila vsa zadeva tudi prestavljena na drugo raven; sodišče je zato poudarilo obe ti ravni — raven umetniškega in tisto

drugo, ki jo je uveljavljala obtožba. Da vprašljivost te druge ravni še enkrat opišem, naj mi bo dovoljen majhen odmik.

Obtožba pravi, da je pesnik uporabljal izraze, pojme in simbole, ki jih uporablja v svojem verskem nauku katoliška vera — ter jih tako povezal, da smešiti in sramoti, hkrati pa, želi versko prepričanje. Ta pristop torej izrecno enači delovanje besede v pesmi z njenim delovanjem v religiozni ideologiji — kjer je beseda res uporabljena in to na običajni način kot znamenje. Temeljno nezadostnost takega pristopa utegnejo naznačiti teje Sartrove besede iz Kaj je literatura: »Pesniki so ljudje, ki se upirajo temu, da bi jezik uporabljali... pesnik se je z enim zamahom osvobodil jezika-oročja; enkrat za vselej je izbral pesniško držo, ki so ji besede stvari, ne pa znamenja.« — V govoru, prozi, ideologiji, mišljenju, vsak dan uporabljamo besede kot znamenja, ne ustavljam se pri njih, ampak gremo naravnost k temu, k čemur nas vodijo — k predmetu, dejanju... Pesniku pa je beseda to, kar je slikarju barva; pesnik pred nas postavlja cel svet, ki je v besedah in ne za njimi (kot če rečem: Od 3. do 13. marca bo v športni hali Tivoli hokejsko prvenstvo), svet, ki so besede. Temu »neresničnemu« svetu podarjam resničnost sam kot bralec s svojo iluzijo. To je seveda moja »dobra volja«: lahko, da si tega sveta ne ustvarim in gledam besede kot znamenja, ki me vodijo prek sebe — na primer k pesniku, ki da psuje. S tem pa sem seveda že posilil pesem; izgovor, da vsaka verzifikacija zame še ni umetnina, ne velja: saj to lahko doženem šele, ko si pesem »odprem« ali ko se to trdim storiti, pa ne uspem. Tu pa sem že s prvo kretajo zbrisl pesem, šel prek nje in torej ravnal neustrezno.

Beseda, šele ko je vključena v neki smiselni sklop, dobi svoj pomen, postane bolj ali manj enoznačna. Tako pri Gajškovi pesmi prvi hip, ko preberemo neko besedo samo, nemara res doživimo pomen, ki ga ima v sklopu krščanstva; seveda, če nas naša življenjska izkušnja napeljuje k temu. Ampak ko beremo naprej, se vsa stvar naenkrat preobrne, krščanski pomen utone, pred nami pa se razodene čisto nov svet, strašnejši in usodnejši, zadene nas nepričakovano neki drugi pomeh, tako nepričakovano, da nas podrje in potegne v svoj čarobni vrtnec. Odpirajo se nove razsežnosti, pred nami vstaja nova usoda — zmrazi nas, tedaj smo se ponovno rodili, ponovno se vprašujemo po svojem mestu v svetu, po svojem življenju...

Če sem vernik, mi je to razodetje verjetno zaprto. Ampak da bi bil zato užaljen?

V poeziji pa ne gre samo za taka pomenška razkritja, tu besede tudi zvenijo, se pojavljajo kot grafične prvine, tu imajo besede svoj okus, vonj, trdoto ali voljnost... Paul Eluard je napisal pesem Liberté in spletel okrog te besede cel svet, vdihnil vanjo celo življenje — preprosta beseda nas objame, vsrka in razkrije nezane globočine. Prešeren pravi »Prijazna smrt!« in potem uresničuje po-

mene: »ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta...«, iz besede vrejo skrivnosti, spieta se melodija, iz oddaljenega grmenja se izvije blesteč križ in se razpusti v mračno molčanje obupa.

Vernika seveda zavezuje njegova vera — in če je resničen vernik, ga obvezuje v vsem. Vernik se je tako odločil za svoje, ki v njem neka poezija ne more živeti. Ampak za to podnebje ne gre kriviti pesnika. Še manj pa si je upravičen vernik lastiti izključno pravico do slovarja, s katerim zaznamuje svoje vrednote. In če tega ne more vernik, tudi ustanova, ki uresničuje in varuje te vrednote, ne sme nastopati izključujoče; posebno ker je varovanje lahko le uresničujoče varovanje, drugače je golo besedičenje. Zgodovno nastopanje v imenu užaljenosti tako diši po zlorabljanju prav teh vrednot in se sumljivo približuje politikantskemu slepomiselnju.

Ampak če razumemo, da v vernikovem svetu neka poezija pač ne more zaživeti, je teže umljivo, zakaj pesnika zaradi tega tožiti. Saj sodobna poezija tudi v nekaterih drugih svetovih ne more živeti (kot smo imeli priložnost že slišati), pa niso zato še nikogar tožili. (Kar je seveda čisto prav.) — Po drugi strani izključne pravice do nekega slovarja tudi ne moremo nikomur priznavati, posebno še, če gre za bistveno različno delovanje besede. Torej ni za ta postopek nobenega temeljnega in načelnega razloga. Ostanje možnost, da gre za politično dejanje, ki je tesno navezano na trenutni položaj. Pa tudi s tega stališča ravnanja verjetno ne moremo zadostno utemeljiti. Če naj bi namreč s tem izrazili boljše odnose do vernikov in njihove ustanove — potem naj mi bo dovoljeno odkrito podvomiti v ustreznost in umestnost takega pokazaja.

Na umetnostni ravni je torej ravnanje neustrezno; na politični ravni pa je tudi silno dvomljivo. Ne le, da na tak način verjetno ni moč ustanoviti boljših odnosov; tudi v začetke takih odnosov, kolikor že obstajajo, na ta način vnašamo nezaupljivost in zadržanost. In končno odpirajo taka dejanja možnost najrazličnejšim politikantskim špekulacijam, ki si s primerno širokosrčnostjo in demokracičnostjo kujejo politični kapital iz takih napak.

Skratka — obračajmo tako ali drugače, na vsakem koncu zadeve je luknja, provelika, da bi se nam skoznjo ne prikradli dvomi. Dvomljivo tega ravnanja se mi zdi nespodbittna, ker sem prepričan, da so v naši družbi vendarle resnične možnosti dejanskega vključevanja ljudi vseh pogledov v družbene odnose; in resnične možnosti občevanja, ki v njem lahko tudi poezija zaživi.

Jaspersu je pravo občevanje najvišje hotenje: »Upravičevanje in napadanje sta tedaj le sredstva, ne da bi zadobili moč, ampak da bi sebi prišli bliže. Borba je ljubeča borba, ki v njej vsakdo izroča drugemu vse orožje...« — Morda je le mogoče? Možnost pa se ustvarja in preverja v praksi. Rastko Močnik

SODBA

V IMENU LJUDSTVA!

Okrožno sodišče v Ljubljani je pod predsedstvom s. o. s. Balažica Kolomana, ob sodelovanju sodnikov porotnikov Jusa Konrada in Juričiča Franca ter zapisničarice Likar Čirile, v kazenski zadevi zoper obtoženega Gajšek Vlada, zaradi kaznivega dejanja po čl. 119/3 KZ, po obtožnici Okrožnega javnega tožilca v Ljubljani, z dne 10. 11. 1965 opr. št. K 1369/65, v navzočnosti obtoženca ter namestnika javnega tožilca Vobiča Romana, na javni glavni obravnavi dne 25. 1. 1966

RAZSODILO

Obtoženi GAJŠEK VLADO, ki je sin Vlada in Ane Otorepec, roj. 10. 7. 1946 v Mariboru, stan. Maribor, Kajuhova 1, Slovenec, državljani SFRJ, študent filozofske fakultete, samski, dovršil 4. r. osn. šole, razr. klasične gimnazije, vojske še ni služil, vpisan pri VO Maribor-Center, brez premoženja, nezakovan, na prostosti

je kriv,

da je vzbujal versko nestrpnost na ta način, da je objavil v številki 14—15 lista slovenskih študentov »Tribuna« izšlem 19. 5. 1965 v Ljubljani na strani 15 svojo pesem z naslovom »Sveta družina«, v kateri so navedeni med drugim naslednji verzji: (verzov ne objavljamo)

s čemer je storil kaznivo dejanje vzbujanja verske nestrpnosti po čl. 119/III KZ v zvezi s členom 116 Zakona o tisku ter se po tem določilo KZ

OBSODI

na

14 (štirinajst) dni zapora

Po čl. 48. KZ se obtoženemu izvršitev izrečene kazni odloži za dobo enega leta s pogojem, da se kazen ne bo izvršila, če v tem času ne stori novega kaznivega dejanja.

Plačila stroškov kazenskega postopka se obtoženec oprosti.

OBRAZLOŽITEV

V listu slovenskih študentov »Tribuna« z dne 19. 5. 1965 je bila na strani 15 objavljena pesem z naslovom »Sveta družina«. Avtor pesmi je Vlado Gajšek. Dne 25. 8. 1965 je bila poslana Okrožnemu javnemu tožilstvu v Ljubljani zoper obt. Gajšek Vlada ovadba, iz katere izhaja, da je omenjena pesem vzbudila ogorčenje pri oseh krščanskega religioznega prepričanja. Iz ovadbe je tudi razvidno, da so slušatelji teološke fakultete v Ljubljani uredništvu lista »Tribuna« poslali pismo, v katerem so nastopili proti avtorjevemu načinu izražanja s trditvijo, da je pesnikova govornica sprta z osnovnimi načeli naše Ustave, ki je v skladu z osnovnimi človečanskimi pravicami, spoštuje in ceni osebno prepričanje vsakega državljanca. Po končanem poizvedbah je okrožno javno tožilec v Ljubljani zoper obt. Gajšek Vlada vložil obtožnico zaradi kaznivega dejanja po čl. 119/III KZ.

Obtoženi Gajšek Vlado se je zagovarjal, da s svojo pesmijo »Sveta družina« ni imel namena žaliti pripadnikov katoliške cerkve, niti na drug način vzbujati verske nestrpnosti. V svoj zagovor je med drugim tudi navedel, da pesnik ni dolžan odgovarjati za svojo pesem, če je pesem umetniško dejanje, ter da način pristopa k pesmi ne sme biti profaniran. Pesmi ne smemo razlagati kot politični, filozofski, sociološki itd. izraz. V umetnosti mora obvladati svobodno izraz, ki pa mora biti obenem človeški in splošen. Pesem kot umetniško dejanje, pravi Gajšek, ne more žaliti prepričanja študentov teološke fakultete, škola ali vernikov. Gotovo je, da vsak občan glede na njegovo miselnost, njegov odnos do sveta, njegovo versko ali neversko prepričanje, dojema in interpretira pesem drugače. Končno je obtožen Gajšek predlagal, da naj bi sodišče zaslišalo kot izvedenca profesorja za svetovno književnost na filozofski fakulteti v Ljubljani, Dušana Pirjevca — Ahaca, ki naj bi podal ekspertizo njegove pesmi.

Sodišče ne odklanja zgoraj navedenih obtoženčevih nazorov o umetnosti in umetniškem ustvarjanju. Prirediti mu je namreč, da avtorjev resnično umetniških del ni obsojati in da način pristopa k pesmi ne sme biti profaniran. Sodišče poudarja, da obtoženi Gajšek ni niti obtožen, niti obsojen zaradi

njegovih napačnih gledanj na umetnost. Obsojen je bil le zato, ker je v svoji pesmi z načinom izražanja šel tako daleč, da je z njim vzbujal versko nestrpnost. V tej pesmi je povezal v stranskičju na zarjavelem kavelju visečega moškega s prebodenim vratom z imeni, izrazi in pojmi, ki jih uporablja v svojem verskem nauku katoliška cerkev in to na takšen način, da s tem nedvoumno smešiti in sramoti, pa tudi žali verska čustva in prepričanja, ki temeljijo na takih pojmihi. Izrazi: »Gologlavi bog oček...« »pravi bog — poglej moja brezobza izžrta usta, gnile dlesni, niti jesti ne morem, samo pijem še lahko...« »sveti duh leži na Mariji, ne boš rodila sterilizirana si...« »stari bog oček poskuša pisati pesmi, senilen je in bolan...« itd, ki jih uporablja obtoženi Gajšek v svoji pesmi, zgovorno potrjujejo ta zaključek sodišča. Obtoženi Gajšek kot študent filozofske fakultete se je po mnenju sodišča dobro zavedal, da bo s takim načinom izražanja vzbudil versko nestrpnost in zato njegov zagovor, da dejanja ni storil naklepora, ni prepričljivo. Gledano s pravnega vidika so v obtoženčevem ravnanju podani vsi znaki kaznivega dejanja po členu 119/III KZ. Takih zaključkov sodišča ne bi mogli omajati po obtoženo predlagani izvedenec in je zato njegov predlog sodišče zavrnilo.

Za kaznivo dejanje po členu 119/III KZ je zagrožena kazen zapora do treh let.

Pri odmeri kazni je sodišče obtožencu upoštevalo kot olajševalni okoliščini njegovo prejšnje neporečno življenje, zlasti pa okoliščino, da je dejanje storil kot mlajši polnoletnik, dočim posebnih olajševalnih okoliščin ni našlo. Glede na navedeni olajševalni okoliščini je sodišče obtožencu i treh letnih dni zapora, ki pa mu jo je v smislu člena 48. KZ pogojno odložilo ter meni, da bo pri obtožencu namen kaznovanja dosežen že s samo obsodbo.

Ker je obtoženi Gajšek brez zaposlitve in stalnih dohodkov, ga je sodišče oprostito povračila stroškov kazenskega postopka.

Ljubljana, dne 25. 1. 1966

Objavljamo sodbo, ki jo je okrožno sodišče v Ljubljani izreklo Vladimiru Gajšku. Sodbo objavljamo šele danes zato, ker nam prej ni bila dostopna.

Uredništvo

Ljudska števila

MOZNOSTI NASEGA OBCANA

1. Leta 1964 smo v Sloveniji zgradili 6655 stanovanj (od tega posebnih sob: 159, garsonjer in enosobnih stanovanj pa 1313). V istem letu se je poročilo 14.621 parov (torej 29.242 ljudi, polovico žensk, polovico moških, če zaupamo statistiki, da so bili individui normalni). Od teh štirinajst tisoč parov ima šanšo za nova stanovanja le 6655 parov, če seveda verjamemo, da se ni noben direktor, noben športni ali kak drug funkcionar, mehanik ali obrtnik preselil v novo stanovanje. V ta novo zgrajena stanovanja moramo torej naseliti 19.242 odraslih moških in žensk in morda čez leto ali dve okrog 28.183 živorojenih otrok (števila je vsota iz leta 1964). Če ne bi v letu 1964 na porodu umrlo 287 otrok in v prvih tednih življenja 821 dojenčkov, bi morali v ta nova stanovanja spraviti še 1.108 ljudi.

2. V letu 1963 je bilo v SFRJ 54 otroških jasi s kapaciteto 2670 ležišč.

3. V letu 1964 se je v Sloveniji povprečje oseb, ki so iskale zaposlitev gibalo okrog števila 7276. Januarja 1965 je bilo oseb, ki so iskale zaposlitev 8688, septembra 1965 10.276, oktobra 11.023, novembra 11.847. Od tega števila jih je bilo prej zaposlenih (torej odpuščenih) 8.268, tistih pa, ki na novo iščejo zaposlitev je bilo 3579. Največ brezposelnih je nekvalificiranih delavcev — v novembru 1965 kar 8.459.

ZAKONSKA ZVEZA

Leta 1963 je bilo v SFRJ sklenjenih 157.909 zakonov. V istem letu je bilo razvezanih 21.328 zakonov ali 13,5 odstotka. V SR Sloveniji je bilo leta 1964 14.621 porok in 1671 razvez. Število razvez v Sloveniji raste: leta 1959 je bilo v Sloveniji 1454 razvez, leta 1963 — 1546, leta 1964 — 1671, v letu 1965 pa okrog 1800 razvez. Na tisoč prebivalcev je prišlo v letu 1964 9,3 poroke, na tisoč porok — 108,4 razveze. V tem letu se je poročil vsak 107. Slovenec, razvezal pa vsak devet zakonski tovaris.

Leta 1960 se je v SFRJ poročilo 168.120 parov. Od teh se je še istega leta skesalo 1140 parov in razvezalo zakon. 1961. leta se je od teh razvezalo 1977, 1962. — 2065, 1963 pa 1897 parov. Leta 1963 je vztrajalo v zakonski zvezi, sklenjeni leta 1960, le 161.041 parov, torej je nad zakonom obupalo 7079 dvojic. Do danes se jim jih je verjetno pridružilo še enkrat toliko.

Nevhite, ki potresajo zakonski stan pa niso le formalno-sodnega značaja, torej taksne, ki jih je mogoče rešiti z razvezo. V SFRJ je bilo leta 1963 2433 samomorov, od tega jih je bilo zaradi družinskih nesoglasij storjenih 193 (Slovenci seveda prednjačimo — tako v družinskih težavah — 53 samomorov — kot v samomorilstvu nasploh — skupaj 485 samomorov). Od 21.328 razvez je bilo 18.159 razvezam vzrok nesoglasje. Prav tako je bil 289 od 662 (leta 1963) ubojev kriv prepir.

IZVOZ JUGOSLOVANSKIH FILMOV 1964

Leta 1964 smo izvozili: v Avstrijo — nobenega, v Belgijo — 4 filme, v Bolgarijo — 27 (bolgarskih smo k nam uvozili 3), v Češkoslovaško — 12, v Grčijo — nobenega, v Luksemburg — 3 filme, na Madžarsko — 10 filmov, v DR Nemčijo — 11 filmov, na Norveško — 4 filme, na Poljsko — 7 filmov, v Romunijo — 5, v ZR Nemčijo — 6, v SZ — 8, v Švico — 5, v Burmo — enega, v Indonezijo nobenega, v Izrael enega, na Japonsko 2, v Libanon — 2, v Iran — 3, v ZAR — 22, v Kanado — 2, v Kubo — 7, v ZDA — 2, v Argentino — 2, v Bolivijo — 9, v Brazilijo — enega, v Meksiko — 8, v Čile — nobenega, v Paragvaj — nobenega, v Peru — nobenega, v Urugvaj — nobenega, v Venezuelo — 7 in v ostale države 39 filmov. Vse to so podatki za dolgometražne filme.

Naša filmska industrija ni bogve kaj, zato imamo pa filmsko kritiko.

Zmanjšanje izgube stroškov	poslovnih	x	x	x
Vsega izguba škov (44 — 45)	tro-	x	x	x
dumm — U				
FE...HODK...SKE ORGA				
...NTI				
...a				
Prispevek iz do...				
Prispevek iz do...				
Del prispevka osebni dohod...				
Del prispevka spodarske org...				
Prispevek iz...				
Druge ločit...				
Vsega				
Čisti dohod 43				
A+B=				
Prispevek odizredneg...				

KDO JE JAMES BOND?

Izmislil si je sedemnajst zgodb. V dvanajstih zvezkih so jih izdali, leto za letom, redno in enakomerno. Številka 13 je izšla posthumno. Avtor Ian Lancaster Fleming je umrl leta 1964, 56 let star. Umrl je pred svojim junakom Jamesom Bondom. Junak živi dalje:

— v prvih prizorih najnovejšega Bond-filma THUNDERBALL umori Bond svojega nasprotnika z grebljico;

— v GOLDFINGERJU neko mlado žensko pozlatijo do smrti;

— v »Ljubezenskih pozdravih iz Moskve« se junak trudi, da bi svojega nasprotnika kastriral z mesarskim nožem;

— v »Casino Royal« Le Chiffre, komunistični nasprotnik, obdeluje Bondove genitalije z iztepačem.

Pred komaj dvesto leti je Friedrich Ludwig Schröder, jeva hamburška sentimentalistična predstava Shakespearejevega Othella povzročila omedlevice in prezgodnje porode. Danes občinstvo uživaško sprjema umore, brutalnost in sex-appeal.

Bond-thrillerji so velik uspeh. Teh 13 knjig je ob koncu lanskega leta doseglo naklado 60 milijonov. Prve tri Bond-filme si je ogledalo 100 milijonov plačujočih gledalcev in so z njimi prisluzili 300 milijonov nemških mark. Četrtega, Thunderball, so začeli predvajati za božič in je tako praznično razveselil še nekaj milijonov.

Navdušenje nad brutalnimi spopadi, zaradi katerega očitajo avtorju sadizem, masohizem in fašizem, se ne ustavi pri branju in gledanju filma. Obsežna produkcija moških potrošniških izdelkov se z dobrohotnostjo Bond-fansov razcveta do upoštevanja vredne gospodarske razsežnosti. Številni 007-artikli, h katerim je najbrž treba računati tudi črne »Golfinger-Dessous«-e, obsegajo tako preproste 007-suknjičice (s 24 skrivnimi žepi, ki jih ne najde niti vaša žena) in pižame iste številčne kombinacije, kakor tudi parfume, pijače in kar je še potrebnih našega

velikega, širnega sveta. Celu za naraščaj navdušenih staršev je poskrbljeno, s cinastimi figurami si lahko zgradijo na preprogi »Bondov neverjetni sveta«.

(Civis, 2, Bonn, Februar 1966)

OSMI KONGRES ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE IN IZVAJANJE NAŠE GOSPODARSKE REFORME

Teze za tribuno Čas in svet v študentskem naselju v sredo, 2. III. 1966 ob 20.30.

Studentje podpiramo gospodarsko reformo in prizadevanja našega gospodarstva, da bi prešlo na stabilno in proporcionalno pot razvoja. Ob spremljanju teh procesov čutimo bojazen, da ne bi osnovne intence in ostrina postavljenih nalog razvodenela, še zlasti, ker gre za dolgotrajen proces.

Resolucija VIII. kongresa ZKJ zahteva, da je potrebno zagotoviti svobodnejše delovanje trga, hitreje opuščanje administrativnega reguliranja cen, da bi odpravili dosedanje proporce med cenami, ki povzročajo razlike v pogojih za gospodarjenje. Družbena kontrola cen naj temelji na sistematičnih analizah in ekonomskih merilih. Izpolnjevanje teh nalog je bistvenega pomena za odpravo administrativnega tržnega in deviznega režima sploh.

Ti urejeni odnosi pomenijo in zahtevajo resnično delitev po delu. Vendar pa v praksi opažamo še vedno prelihanje presežne vrednosti med panogami, ki vodi v nadaljnje poglobljanje strukturalnih nesorazmerij. Še vedno veljajo plafonirane cene v nekaterih panogah, ki onemogočajo delovanje trga in implicirajo neskladen razvoj. Devizna politika je ostala centralizirana in pravice delovnih organizacij za participacijo na deviznih sredstvih se bistveno niso menjale, kar ima močne posledice na interes proizvajalcev za izvoz.

Na področju investicijske potrošnje se intence reforme kažejo v največji meri, ker opažamo tendence zoževanja fronte investiranja. Tudi organizacija bančnega sistema gre približno v isto smer. Odprto pa ostaja vprašanje kako in v kakšni meri lahko pričakujemo investiranje tujega kapitala.

Planiranje naj bi postalo predvsem možnost za vključevanje razvoja gospodarstva. Naloga družbeno političnih skupnosti naj ne bo več neposredno razpolaganje sredstev, ampak ocenjevanje možnosti za čimbolj pravično delitev po delu.

Kako naj v pogojih sistema samoupravljanja in tržnega gospodarstva postane planiranje sredstvo proizvajalcev in sredstvo skupnosti za usmerjanje razvoja?

Gospodarska reforma pomeni daljši kontinuiran proces družbeno ekonomskih odnosov. Kako se bo ta kvaliteta odražala v družbeni strukturi in zavesti ljudi? Ali bo to pomenilo relativen zastoj v formiranju novih družbenih odnosov?

Ali s tem zanikamo vzvratno delovanje družbene nadgradnje na družbeno bazo? To vprašanje zavezuje delovne organizacije in posameznike vse večje odgovornosti glede sprejemanja zlasti dolgoročnih poslovnih odločitev, ki se lahko šele po daljšem delovanju sedanjih ukrepov pokažejo kot negativne. To je še zlasti važno ob prenašanju ekonomskih odločitev v kulturno sfero.

Politika zaposlovanja naj temelji predvsem na odgovornosti za delovna mesta. Pogoji gospodarjenja bodo s seboj prinesli tudi problem kadrovske strukture v naših podjetjih, problem odvečne delovne sile in njenega zaposlovanja na tujem ter zlasti nujno preorientacijo v terciarno dejavnost.

Zato se nam študentom v osnovi postavlja dilema ali ostajamo pri zastavljeni poti in s tem zagotavljamo uspešnost izvajanja sklepov VIII. kongresa. Da temu ni tako, nam kaže že nekoliko dejstev iz neposredne politične prakse:

— pred mesec je bil sprejet zakon o bankah, danes ga že spreminjamo

- družbeno politična skupnost naj ne bo investitor, današnja ocena naj bo —
- zadržujejo se regresiv v zveznih proračunih in celo ne slabišo
- ponovno se javljajo primeri, kot je zadnja odločitev o kreditih za izvoz opreme, kar je popolnoma izvensistemski ukrep,
- uvajajo se beneficije za novozačete investicije v elektro-energetiko, ni pa takšnih beneficij za dokončanje že začelih gradenj, ki bodo dajale električno energijo v času največje energetske krize
- nismo sposobni uveljaviti zakona o finansiranju družbeno-političnih skupnosti in iščemo taksne začasne rešitve, kot je zakon o finansiranju šolstva;
- kljub menjavi kurza dolarja, še vedno dobi na dolar tujec 10 % popusta.

UO ZSJ

